

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Головко Р.П.,

VI курс, Педагогічний інститут

Паламар С.П., кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

***Анотація.** У статті розкрито пізнавальний інтерес як один з найбільш значущих мотивів навчання, формуючи який ми створюємо надійну та міцну основу для розвитку особистості молодшого школяра; проаналізовано визначення поняття «інтерес», «пізнавальний інтерес» різними вченими; наведено актуальні проблеми зниження зацікавленості учнів до навчального процесу та ефективні способи і шляхи їх вирішення; подано перелік мотивуючих засобів та «антистимулів» пізнавального інтересу на уроках та в позаурочний час; виділено форми та особливості прояву пізнавального інтересу у молодших школярів у процесі зацікавленості.*

***Ключові слова:** інтерес, пізнавальний інтерес, молодший школяр, навчальний процес, форми прояву пізнавальних інтересів*

Formation of cognitive interests of primary school children, Golovko R.P.
Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine

***Abstract.** The article reveals cognitive interest as one of the most significant motifs of study, forming we create reliable and solid foundation for personal development of junior schoolchildren; analyzed the definition of «interest», «cognitive interest» by various writers; given the topical issues of decrease in interest students to study process and effective methods and ways of their solution; the list of motivational tools and «anti-stimulus» cognitive interest on*

the lessons and in spare time, selected forms and features of cognitive interest of junior schoolchildren in the process of interest.

Keywords: interest, cognitive interest, junior schoolchildren, the educational process, forms of cognitive interests.

На сучасному етапі реформування освіти одне з головних завдань – створення необхідних умов для повноцінного розвитку і самореалізації кожного громадянина України. Запорукою ефективності навчальної діяльності й процесу учіння молодших школярів є результативність пізнавальної діяльності, від якої залежить цілеспрямованість розумової активності, розвиток інтелектуальної рефлексії та природжених задатків учнів. Учень сьогодні сприймається не як пасивний слухач, а як активний учасник навчальної діяльності. У нього має бути сформоване вміння самостійно здобувати знання і оперувати ними. Бажання та здатність самостійно здобувати знання, проявляти творчий підхід до діяльності свідчать про розвинений пізнавальний інтерес. Сучасна школа покликана підтримувати здатність учня до саморозвитку ще з першого класу, в той момент, коли формується пізнавальний інтерес та закладаються основи особистості, коли виявляються задатки і здібності дитини до певних видів діяльності, його моральні переконання.

Пізнавальний інтерес є ефективним джерелом самостійного здобуття знань. Він підвищує інтенсивність розумової роботи, мобілізує увагу, знімає втому – все це призводить до підвищення якості засвоєваних знань, до їх розширення і поглиблення (Архипов А.І., Бауман Д.Е., Беляєва Н.А., Бондаревський В.Б., Дайрі Н.Г., Морозов М.Ф., Морозова Н.Г. та ін.).

Інтерес до діяльності впливає не тільки на характер діяльності, але і на особистість людини. Це доведено в дослідженнях таких вчених, як Ковальов А.Г., Щукіна Г.І., Іванов В.Г.

В молодшому шкільному віці закладається фундамент вміння вчитися, який в подальшому стає головною умовою безперервного навчання. Як відомо, знання, отримані без інтересу, не стають корисними.

Інтерес – це одночасно і потужний збудник активності особистості, під впливом якого всі психічні процеси протікають особливо інтенсивно, а діяльність стає захоплюючою та продуктивною, і тенденція, потяг, потреба особистості займатися саме цією галуззю, цією діяльністю, яка приносить задоволення [5]. Інтерес розглядається як вибіркоче емоційно-пізнавальне ставлення особистості до предметів, явищ, подій навколишньої дійсності, а також до відповідних видів людської діяльності.

Пізнавальний інтерес є ефективним джерелом самостійного здобуття знань. Він підвищує інтенсивність розумової роботи, мобілізує увагу, знімає втому – все це призводить до підвищення якості засвоєваних знань, до їх розширення і поглиблення [3].

В сучасному світі комп'ютерних технологій, широкого розвитку засобів масової інформації учні все більше віддаляються від школи. Комп'ютерні ігри, Інтернет, кіно захоплюють їх куди сильніше, ніж домашні завдання і читання книг, в результаті чого в дітей відбувається зниження пізнавальних інтересів.

У практиці педагогічної діяльності застосовуються різні шляхи формування пізнавального інтересу молодших школярів: через організацію спільної і колективної навчальної діяльності, поєднання різних методів і форм навчання, створення ситуації проблемного навчання, взаємозв'язок різних видів діяльності тощо. Проте, продуктивне формування пізнавального інтересу молодших школярів неможливо без продуманої системи стимулювання. Основою якої для учня початкової школи служить обережне і легке підштовхування, що виходить з дитячої природи та повністю виключає відкритий тиск і грубий примус. До «антистимулів» пізнавального інтересу можна віднести недостатність цікавого матеріалу, невідповідність змісту навчання досвіду учнів, негативний емоційний фон, бар'єр між учнями і

вчителем, недооцінку і переоцінку пізнавальних можливостей учнів. Це також відбувається й у зв'язку з тим, що вчителі недостатньо уваги приділяють формуванню пізнавальних інтересів школярів, або ж така робота має епізодичний, безсистемний характер.

Прояв в учнів пізнавального інтересу нерозривно пов'язані з етапами збудження в них цього інтересу вчителем. До етапів збудження інтересу вчителем відносяться зацікавленість, емоційна привабливість і проблемні ситуації під час викладання.

Водночас, в навчальних програмах не міститься повного переліку засобів формування пізнавального інтересу. В підручниках і зошитах з друкованою основою не достатньо «цікавинок», нестандартних завдань, дидактичних ігор, які б дали змогу зацікавити учнів до роботи на уроці та максимально розвивали їх здібності. Ми вважаємо, що спеціальні методичні посібники з рекомендованими видами нестандартних уроків, ігрових технологій і цікавих завдань, задля розвитку пізнавальних інтересів, набагато полегшили б навчально-виховний процес.

Наявність пізнавального інтересу у молодших школярів проявляється в різних формах:

- у формі інтелектуальної активності, коли учні задають питання вчителю, беруть участь в діяльності, хочуть висловити свою точку зору, прагнуть поділитися з іншими новою інформацією;

- у формі емоційних проявів: міміки, жестів, вигуків, обміну враженнями з сусідом, цілковитій тиші і боязні порушити її. Емоційні прояви пов'язані з радісною перспективою знайденого рішення, впевненості в своїх силах, з успіхом діяльності, з певним ставленням до героя літературного твору тощо.

- у формі вольових проявів: у зосередженості уваги і слобкому відволіканні. Показовими в цьому відношенні є реакції учнів на дзвінок з уроку. Для одних дзвінок є нейтральним подразником, і вони продовжують роботу, намагаючись довести її до логічного кінця, інші – моментально

припиняють слухати, закривають книги і зошити, залишаючи розпочате завдання, і першими вибігають з класу.

– у формі вільного вибору діяльності. У вільному виборі, надаючи перевагу певній діяльності, учень розкриває свої інтереси, свої потенційні можливості.

Таким чином, можна зробити висновок, що пізнавальний інтерес в педагогічному процесі володіє можливостями актуалізації найбільш важливими елементами знань, сприяє успішному розвитку вмінь і навичок. Велика роль належить вчителю, в руках якого пізнавальний інтерес виступає ефективним інструментом розвитку і дозволяє зробити процес навчання цікавим, виділити в навчанні ті аспекти, які можуть залучити мимовільну увагу учнів, змусити їх активізувати мислення, хвилюватися, переживати, захоплено працювати над вирішенням навчальних завдань. Водночас пізнавальний інтерес, який виник завдяки зовнішнім стимулам, може швидко зникнути, тому, добираючи відповідні прийоми, учителю варто пам'ятати про їх вплив на формування стійкого прагнення молодшого школяра проникнути в сутність навчального матеріалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібік Н. М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів / Н. М. Бібік. – К. : Віпол, 1987. – 96 с.
2. Головань Т. Пізнавальний інтерес як чинник підвищення ефективності процесу навчання / Т. Головань // Рідна школа. – 2004. – №6. – С. 15–17.
3. Кобаль В.І. Методика розвитку пізнавальних інтересів учнів при вивченні історії України засобами краєзнавства: Монографія. – Мукачево : , 2014 . – 229 с.
4. Морозова Н. Т. Учителю о познавательном интересе / Т. Н. Морозова // Психология и педагогика. – 2007. – № 2. – С. 7–10.
5. Щукина Г. И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся / Г. И. Щукина. – М. : Педагогика, 1988. – 208 с.